
Social Justice: Strategies for National Renewal (1994). The Report of the Commission on Social Justice. Institute of Public Policy Research and Vintage, London. 418 s.

Tony Blairin johtama työväenpuolue on Isossa-Britanniassa mielipidetiedustelujen mukaan voittamassa seuraavat parlamenttivaalit ja nousemassa hallitusvastuuseen yli 15 oppositionvuoden jälkeen. Silottaakseen tietään hallitusvaltaan puolue on uusinnut perinteikästä ohjelmaansa ja uudelleenarvioinut keskeisiä yhteiskunnallisia tavoitteitaan.

Huhtikuuisessa puoluekokouksessa poistettiin puolueen säännöistä jo reliikiksi muodostunut pykälä neljä. Se oli ensimmäisen maailmansodan oloissa laadittu julistus pyrkimyksestä julkisen vallan ehdottomaan omistukseen. Tämä »sosialisointipykälä» korvattiin

uudella, jonka mukaan valtion ja yksityinen omaisuus täydentävät toisiaan kaikkien kansalaisten parhaaksi. Tony Blair saattoi tyytyväisenä hehkuttaa »uuden työväenpuolueen syntyneen». Sama pyrkimys kohentaa työväenpuolueen kykyä vastata aikamake haasteisiin oli pontimena, kun syksyllä 1994 julkistettiin Lontoossa Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden komission raportti, *Social Justice*. Komissio oli muodollisesti riippumaton. Aloitteen sen perustamisesta teki kuitenkin työväenpuolueen edellinen puheenjohtaja, edesmennyt John Smith.

Uusi puheenjohtaja Tony Blair saattoi taas komission raportin valmistuttua ottaa sen omakseen. Raportin julkistamistilaisuudessa hän totesi »sen olevan olennaista luettavaa jokaiselle, joka haluaa etsiä uutta tietä tulevaisuuteen». Raportti tarjoaakin perustaa, josta työväenpuolue ammentaa ohjelmallisia tavoitteitaan uudelle vuosasadalle siirryttäessä.

Ei ihme, että nimenomaan Britanniassa on ollut tarve hahmottaa hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuutta. Maa on läpikäynyt puolitoista vuosikymmentä kestäneen uusliberalistisen yhteiskuntakokeilun, jolle antoi nimensä edellinen pääministeri Margaret Thatcher. Thatcherismi edusti ideologisesti perusteltua yritystä häivyttää hyvinvointivaltio ja antaa markkinavetoisuudelle sijaa. Valtiollista vastuuta on vähennetty ja sen sijaan on edistetty yksityistä, vapaaehtoista ja perheen hyvinvointivastuuta. Universaaleja, kaikkia koskevia sosiaalietuuksia on karsittu ja tarveharkintaa etuukseen jaossa on lisätty. Kilpailun, vapaan markkinatalouden on nähty olevan hyvinvoinnin veturina. Julkista taloutta, hyvinvointivaltiota on pidetty ongelmana pikemminkin kuin ongelmien ratkaisuna (government is the problem not the solution).

Social Justice raportti alkaa diagnoosilla thatcherismia soveltaneesta Britanniasta lähestyttäessä 2000-lukua. Miljoona eläkeläistä on riippuvaisia toimeentuloista. Joka viides mies on työtön. Joka kolmas lapsi elää köyhyysrajan alapuolella. Joka viides lapsi on yksinhuoltajan elätettävänä avioerojen suhteellisen määrän ollessa Euroopan korkein. Tuloerot ovat suurimmillaan sitten vuoden 1886, jolloin tuloerotilastoja alettiin laatia. Ja rikollisuudesta on tullut maan neljänneksi mittavin talouden toimiala.

Raportin mukaan Britannialla on valittavanaan kolme vaihtoehtoista kehitysmallia. Ensinnäkin voidaan jatkaa uusliberalistisella, markkinaratkaisuja hakevalta tiellä. »Säätelyn purkajien Britannia» on kova, pikavoittoja tavoitteleva maa, jossa yhteisvastuulla ei ole sijaa.

Toiseksi voidaan pyrkiä sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen työväenpuolueen perinteisellä tavalla verotusta kiristämällä ja tulonsiirtoja tehostamalla. »Tasaajien Britannia» perustuu raportin mukaan kuitenkin pessimisiin talouden kyvykkyydestä tarjota uusia toimintamahdollisuuksia. Ihmiset jäävät liian helposti suoja-verkon vangiksi ja pysyvästi riippuvaisiksi yhteiskunnan tuista.

Raportti tarjoaa kolmanneksi ja uudeksi vaihtoehdok-

si »Investoijien Britannian», jossa yhteisöetiikka yhtyy markkinadynamiikkaan. Tarvitsemme kasvavia investointeja tärkeimpään tuotantotekijään eli inhimilliseen pääomaan, mikä lisää sekä talouden toimivuutta että yksilöiden mahdollisuuksia toteuttaa itseään. Mallia on otettu Yhdysvalloista Bill Clintonin ohjelmasta: sosiaaliturvan avulla ei tule vain jakaa vaan kannustaa (hand up not a hand-out).

Social Justice raportin on sanottu ohjelmallisesti korvaavan brittien hyvinvointipolitiikan peruskirjan, 50 vuotta sitten julkaistun William Beveridgen raportin. Se on Britanniassa vastannut merkitykseltään suomalaista Pekka Kuusen *60-luvun sosiaalipolitiikka* -teosta (WSOY, Porvoo 1961). Molemmat ovat teollisuusyhteiskunnan tarpeisiin luotuja ohjelmia, joiden tavoitteena on ollut taata perusturvallisuus kaikille kansalaisille riippumatta sosiaalisesta, ammatillisesta, alueellisesta tai ikäkausittaisesta elämän tilanteesta. Kyse on turvaverkosta, joka antaa suojaa jokaiselle, vaikka elinolot äkillisesti heikkenisivätkin.

Aika on ajanut teollisuusyhteiskunnan ja sen sosiaaliturvajärjestelmän ohitse. Ainakin neljä tekijää haastaa hyvinvointivaltion. Ensinnäkin kansainvälistymiskehitys, vapaat pääomaliikkeet ja globalisoituneet työmarkkinat asettavat perinteisen sosiaaliturvan uuteen tilanteeseen. Toiseksi järjestelmien kehittyessä hyvinvointimenojen rahoitusongelmat ovat kasvaneet, mikä korostuu talouslaman ja massatyöttömyyden oloissa. Kolmanneksi väestön ikääntyminen asettaa sekä palvelujärjestelmät että sosiaalimenojen rahoituksen koetteille. Ja neljänneksi hyvinvointivaltion sosioekonominen perusta on muuttumassa perinteisen työ- ja talonpoikaissäestön pienessä ja keskiluokkaisten ryhmien kasvuaessa. Vaurastuva ja keskiluokkaistuva väestö kaipaa aikaisempaa joustavampia, yksilöllisempiä ja vaihtoehtoisempia palveluja.

Mitä sitten perinteisen hyvinvointipolitiikan tilalle? Jos verotusta kiristämällä hyötyjä uudelleen jakava politiikka ei enää toimi ja hyvinvointivaltion purkamista ei haluta, niin kuinka sosiaalista oikeudenmukaisuutta voidaan toteuttaa uudessa informaatio- ja palveluyhteiskunnassa? Juuri tähän kysymykseen *Social Justice* raportti pyrkii vastaamaan.

Uudessa mallissa sosiaaliturva ei olekaan enää suojaverkko vaan ponnahtuslautta, tramboliini. Hyvinvointipolitiikan tehtävänä ei ole vain tasata tuloja vaan taloudellisia ja sosiaalisia mahdollisuuksia. Tasa-arvoa ei ole vain tuloerojen kaventaminen vaan kaikkien kansalaisten valinnan mahdollisuuksien parantaminen. Haetaan mahdollisuuksien tasa-arvoa.

Yhteiskunnan tehtävänä on luoda kaikille samankaltaiset perusedellytykset toteuttaa itseään riippumatta sosiaaliluokasta, sukupuolesta tai asuinpaikasta. Kun kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet, niin lopputulos kuvaa ihmisten erilaisia taipumuksia ja pyrkimyksiä. Suositaan erilaisuutta, ei eriarvoisuutta. Kukin tekee elämällään tahtomaansa, kunhan mahdollisuudet on taattu. Näin voidaan optimoida sekä yhteiskunnan ta-

loudellinen menestys että sosiaalinen oikeudenmukaisuus.

Uudessa hyvinvointipolitiikan mallissa kaksi tavoitetta käy ylitse muiden. Ensimmäisenä on työllistäminen. Työ ei ole yksilölle vain tulolähde vaan sosiaalistumisen, tarpeelliseksi kokemisen väline. Myös yhteiskunnan tasolla työ ei vain tuota taloudellisia arvoja vaan sosiaalista integraatiota.

Social Justice raportti korostaa, että hyvinvointivaltio ei voi tinkiä täystyöllisyystavoitteesta. Kuitenkaan jälkiteollinen yhteiskunta ei enää tavaratuotannon puolella lisää työpaikkoja. Uudet työtehtävät syntyvät palveluista, joilla kohennetaan elämän laatua. Toisaalta työn tuottavuuden nousu kasvattaa vapaa-aikaa, jota on jaettava kaikille tasaisesti. Uusia työaikamalleja on tutkittava ja kokeiltava.

Toinen tavoite on koulutus. Yksilöllisten valinnan mahdollisuuksien parantaminen ja työelämän muutoksiin reagoiminen edellyttävät koko elämänkaaren kattavaa koulutusjärjestelmää. Ihminen ei ole tiedollisilta valmiuksiltaan koskaan valmis. Aina on kehittämisen ja kehittymisen mahdollisuuksia. Kyse on rajattomasta tarpeesta. Koulutusjärjestelmän taso on keskeisin yksittäinen tekijä, joka määrää tulevaisuudessa sekä kansantalouksien reaalisen kilpailukyvyyn että kansalaisten itsetoteutuksen mahdollisuudet.

Social Justice raportti haluaa pitää kiinni työväenpuolueen sotien jälkeen luomasta universaalista, kaikkia koskevasta sosiaaliturva- ja terveystalouden järjestelmästä. Kyse on samasta pohjoismaisesta hyvinvointimallista, jota Suomessa alettiin määrätietoisesti rakentaa 1960-luvulta lähtien. Näin raportti on torjumassa thatcheristista politiikkaa, joka on ollut korvaamassa yleistä sosiaaliturvaa tarveharkintaisella.

Köyhille räätälöidyt hyvinvointipalvelut ovat kaikkialla jääneet heikkotasoisiksi (services for poor are poor service). Erillisjärjestelmät ovat myös murentamassa sosiaaliturvan kannatuspohjaa keskiluokan ollessa maksajana ja köyhemmän väen näyttäytyessä julkisten palvelujen ja etuuksien loismaisena käyttäjänä. Universaali hyvinvointivaltio säilyttääkin rakenteellisesti helpommin kannatuksensa: kaikki maksavat ja kaikki hyötyvät.

Social Justice on ajatuksia herättävä kannanotto hyvinvointivaltion tulevaisuudesta. Sen yksityiskohtaiset suositukset minimipalkoista ja -eläkkeistä, koulutuspankista ja lapsilisien verottamisesta tai äitiyslomista ja esikoulusta liittyvät Britanniassa käytävään keskusteluun. Samat konkreettiset kysymykset, hieman toisessa muodossa, ovat Suomessakin päivänpolitiikassa esillä.

Arvokkainta raportissa on kuitenkin näkökulma. Se antaa vision, jossa hyvinvointivaltion perusarvolla, »sosiaalisella oikeudenmukaisuudella», on vielä tulevaisuudessakin käyttöä. Kansakunnasta ei tule vahvaa, koska se on rikas, vaan siitä tulee rikas, koska se on vahva, kuuluu raportin motto.

KIMMO KILJUNEN